

Beslutningsforslag nr. B 26. Fremsat den 4. november 2005 af Per Clausen (EL), Jørgen Arbo-Bæhr (EL), Line Barfod (EL), Majbrit Berlau (EL), Rune Lund (EL) og Frank Aaen (EL)

Forslag til folketingsbeslutning om initiativer, som modvirker butiksdød og udtynding af grundlaget for detailhandelen i nærområderne

Folketinget opfordrer regeringen til at fremsætte en lovpakke, som forbedrer de mindre, lokale butikkers konkurrencemulighed i forhold til store lavprisbutikker og butikcentre, samt iværksætte initiativer, som vender udviklingen, med henblik på

- at forbedre ikkebilisters indkøbsmuligheder i byerne,
- at styrke de små samfunds overlevelsessevne,
- at reducere den voksende miljøbelastning fra den øgede bilisme som følge af centralisering af dagligvarehandelen og
- at reducere de samfundsomkostninger, der følger af denne øgede bilaktivitet.

Indsatsen skal bestå af følgende fire elementer:

1. Fjernelse af afskrivningsmulighederne for alle butikstyper samt indførelse af en miljøafgift knyttet til størrelsen af kundeparkeringsarealer ved større butikker og centre.
2. Anbringelse af provenuet fra miljøafgiften på kundeparkeringsarealer i en statslig butiksfond, som støtter bevarelsen af og oprettelse af små lokale dagligvarebutikker i områder, hvor lokalt engagement tilskynder hertil.
3. Etablering af offentlige servicefunktioner i lokalbutikker i de tyndt befolkede områder.
4. Forpligtelse af Dansk Tipstjeneste til at placere forhandlingen af koncernens spilleprodukter i små og mellemstore butikker.

Bemærkninger til forslaget

Almindelige bemærkninger

Beslutningsforslaget er en delvis genfremsættelse af beslutningsforslag nr. B 74 fra folketingsåret 1996-97 (se Folketingsstidende 1996-97, tillæg A side 2679 og 2682).

Planloven har siden 1997 bremset for tilgangen af nye varehuse og lavprisvarehuse. Overordnet set har denne lov været en succes. Hvis ikke planloven var blevet strammet i midten af 1990'erne, ville situationen i dansk dagligvarehandel i dag have været fundamentalt anderledes, og markedsandelen for de små handlende havde været væsentlig mindre.

De nu fastsatte grænser for butiksstørrelser og regler om udlægning af arealer til butikksformål er således rammen for den planlægning, kommunerne skal udføre på detailhandelsområdet. Efter kommunalreformen skal miljøministeren fastsætte regler for beliggenheden af større butikker og for butiksområder uden for bymidten, svarende til de nuværende regionplanretningslinjer. Det er tilsvarende miljøministeren, der fastsætter regler for beliggenheden af de centrale byområder i hovedstadsområdet. Det forudsættes, at ministeren i den forbindelse redegør for de særlige planlægningsmæssige begrundelser for fastsættelse af eventuelle butiksstørrelser på mere end 3.000 m² for dagligvarebutikker og 1.500 m² for udvalgsvarebutikker.

Der verserer for tiden en række sager om byggerier af større butikker og butikcentre som følge af en række overskridelser af reglerne for detailhandelsbyggeri. Regeringen har nedsat et udvalg, der skal se på detailhandelsudviklingen, vurdere, om de nuværende regler har haft den tilsigtede virkning, og vurdere behovet for at justere bestemmelserne for størrelser af butikker og butikcentre og deres placering. Forslagsstillerne ser frem til den debat, der i den forbindelse bliver om den ønskede butiksstruktur.

Fokus for detailhandelsplanlægningen bliver ofte kommunernes konkurrence om at få større butikskæder til at placere en stor butik i netop deres kommune. I denne konkurrence glemmes et vigtigt formål med

planloven, som er at fremme et varieret butiksudbud i mindre og mellemstore byer samt i de enkelte bydele i de større byer at sikre, at arealer til butikksformål udlægges, hvor der er god tilgængelighed, og at fremme en samfundsmæssig bæredygtig detailhandelsstruktur, hvor transportafstandene i forbindelse med indkøb er begrænsede.

Forslagsstillerne mener, der mangler fokus på udviklingen af de små butikker og på, hvordan man styrker det nære butiksliv.

Analyseinstituttet Vilstrup har netop gennemført en undersøgelse for De Samvirkende Købmænd om befolkningens holdning til varehuse og storcentre. Heraf fremgår det, at over 70 pct. af de adspurgte mener, det er vigtigt med en stram planlov, og at det er vigtigt at begrænse antallet af storcentre og varehuse. Dette indikerer, at forbrugerne gerne vil have et udbud af butikker, der sikrer, at de nære indkøbsmuligheder er til stede.

Det er ikke kun et spørgsmål om manglende fokus på den almindelige detailhandel i planlægningssammenhænge, men i høj grad også et spørgsmål om konkurrenceforholdet mellem storcentre og de mindre butikker.

Der skal gennemføres indgreb over for de eksisterende storcentre, så konkurrenceforholdet over for de mindre butikker bliver mere lige og samfundsomkostningerne ved de store centre også betales af disse. Ud fra et ønske om oprigtigt at opnå et varieret butiksudbud i mindre og mellemstore byer skal der iværksættes en særlig indsats, som får vendt udviklingen. Den lokale dagligvarehandel skal genopbygges både på brokvartererne og i landsbyerne. Med den nye kommunale struktur er der en fare for, at kommuner prioriterer at udvikle få store centre, der gør betingelserne for mindre detailhandel umulige, så vel i kommunens mindre byer som i de større centre.

I de seneste 20-30 år har vi set en voldsom vækst i opførelsen af butiksbyggerier. En relativt stor del af de nye butikker ligger i de større provinsbyer frem for i de mindre samfund og relativt mange butikker placeres i udkanten af byerne ved de store indfaldsveje,

hvor biltilgængeligheden er stor. Butikker søger sammen i centre, som placerer sig i tilknytning til trafikale hovedårer og med ringe kontakt til det kollektive trafiknet. Samtidig bliver butikkerne større og større, og der er en stigende overkapacitet, som skærper konkurrencen. Resultatet er en voldsom koncentration af detailhandelen i få centerdanelser.

Denne udvikling har medført en kraftigt øget bilkørsel, samtidig med at en stadig større del af de danske husstande får længere til dagligvarebutikker, hvilket igen ansporer befolkningen til at anskaffe bil. I denne planlægning glemmes tilsyneladende, at der trods alt er 40 pct. af de danske husstande, der ikke har bil. Derfor er et væsentligt formål med beslutningsforslaget at sikre en udvikling, som trækker butikkerne tilbage til befolkningen – ikke alene i byerne, men også i de tyndt befolkede egne af landet, hvor netop lokale butikker er en vigtig brik med hensyn til at modvirke affolkning.

Udviklingen har medført en kraftig stigning i befolkningens daglige transportarbejde. Stigningen er faktisk større end stigningen i transporten mellem bolig og arbejde. Faste kunder i storbutikker kører langt mere i bil end kunder, der ikke handler her. Folketinget har med sin tilslutning til ratifikation af Kyotoprotokollen bekræftet målsætningen om at reducere Danmarks udledning af CO₂ med 21 pct., men primært på grund af trafikudviklingen bliver det vanskeligere og vanskeligere at opfylde denne målsætning. Bilernes miljøbelastning handler dog ikke alene om CO₂, men også om forurenende og sundhedsskadelige stoffer i udstødningen som f.eks. partikler og kvælstofoxider. En øget bilmængde støjer mere, kræver plads med udbygning og vedligeholdelse af vejnettet og belaster sygehusudgifterne voldsomt.

En omlægning af butiksstrukturens udvikling har derfor også en række miljøfordele og samfundsøkonomiske fordele.

Beslutningsforslaget tager fat på de eksisterende storbutikker og centre og sætter gang i en udvikling, som kan støtte genopbygningen af en decentral dagligvarehandel.

Kun en politisk styring, som gennemfører alle disse fire elementer, vil kunne sikre en miljørigtig og samfundsrigtig udvikling af butiksstrukturen i Danmark.

Bemærkninger til forslaget enkelte punkter

Ad 1.

I dag kan der foretages skattemæssig afskrivning på bygninger, der benyttes til butikshandel, herunder lavprisvarehuse og storcentre. Afskrivningsreglerne tillader investorerne en årlig afskrivning på 6 pct. af an-

skaffelsessummens kontantværdi, indtil 60 pct. er afskrevet, hvorefter afskrivningen nedsættes til 2 pct. årligt. Det er således muligt at afskrive 60 pct. af investeringen i løbet af 10 år. De favorable afskrivningsregler fungerer som en magnet på investormiljøet i Danmark, hvilket samfundsmæssigt er ansvarligt, når der allerede i dag er en massiv overkapacitet i butiksarealet. Udviklingen har således langt overhalet afskrivningsreglernes eventuelle samfundsmæssige berettigelse. Forslagsstillerne foreslår, at der gennemføres en ændring af afskrivningsloven, så det ikke længere er muligt at afskrive bygninger til butiksformål.

Konsekvensen vil være, at det bliver langt mindre attraktivt at investere i storcentre og lavprisvarehuse. En ændring af afskrivningsreglerne kan f.eks. ske ved at nedtrappe afskrivningsprocenten over en kort årrække.

Den anden del drejer sig om indførelse af en miljøafgift, som pålægges butikker med egne parkeringsarealer til biler. Miljøafgiftens størrelse er relateret til bilparkeringsarealets størrelse. Arealer til cykelparkering er undtaget for afgift.

Miljøafgiften udregnes på basis af en anslået gennemsnitlig meromkostning, som en gennemsnitlig bilkunde til et gennemsnitligt storcenter/lavprisbutik udløser for samfundet, idet der heri indregnes bl.a. miljøbelastning, vejbyggeri og -vedligeholdelse samt hospitalsudgifter. Der er således tale om beregning af en fælles kvadratmeterafgift for alle butikkers bilparkeringsarealer. Miljøafgiften forventes at blive på adskillige tusinde kroner pr. parkeringsplads.

Miljøafgiften pålægges ligeledes kommuner eller andre, som stiller parkeringsarealer til rådighed for butikker. Der kan overvejes indført en afgiftsfri bundgrænse på et mindre antal parkeringspladser.

Sigtet med miljøafgiften er således at pålægge store butikker og centre den reelle meromkostning, som deres butikstype påfører samfundet for herved at stille de mindre, lokale butikker, som ikke påfører samfundet disse udgifter, mere lige i konkurrencen.

Ad 2.

En indsats, som alene stopper bygning af nye store butikker og forringer deres konkurrenceevne i forhold til de små lokale butikker, er dog ikke nok.

Skal der sættes gang i en proaktiv alternativ udvikling, skal kommuner, beboergrupper og landbysamfund ansøres til at genoprette dagligvarebutikker i nærheden af, hvor folk bor.

Derfor foreslår forslagsstillerne, at provenuet fra miljøafgiften på kundeparkeringsarealer anbringes i

en statslig butiksfond, som støtter bevarelsen af og oprettelse af små lokale dagligvarebutikker i områder, hvor lokalt engagement tilskynder hertil.

Forslagsstillerne ønsker, at butiksfonden helt eller delvis overtager eller etablerer butikslokaler, som udlejes til grupper eller indkøbsforeninger. Lejens størrelse udmøntes i form af en omsætningsafgift. Det er en forudsætning for butiksfondens deltagelse, at butikken drives som et nonprofitforetagende.

Butiksfonden ledes af en bestyrelse med repræsentanter fra interesseorganisationer og fagforbund for de mindre butikker, fra kommuner samt fra miljøorganisationer. Sekretariatsfunktionen henlægges til Miljøministeriet.

Ad 3

Det skal være lettere at være samfundsborger i de tyndt befolkede områder. Derfor foreslås, at det offentlige benytter lokale nonprofitdagligvarebutikker i landdistrikterne til at varetage en række serviceydelser, som det offentlige ikke selv finder rimeligt at drive i forhold til befolkningsgrundlaget, og som det private ikke finder rentabelt.

Det kan eksempelvis dreje sig om

- post - og biblioteksfunktioner,
- informationskontor i form af fremlæggelse af offentlige informationspapirer fra skattevæsen m.v.,

– billetsalg til DSB, teatre og biografer m.v.

Det skal dog bemærkes, at butiksfonden ikke må kunne misbruges til at nedlægge eksisterende offentlige institutioner, som så erstattes af en service via en nonprofitdagligvarebutik.

Endvidere bør der udarbejdes et offentligt tilbud om bank-, giro- og apoteksfunktioner, da disse funktioner i dag er underlagt markedsvilkår og derfor søger væk fra de små samfund. Her har det øvrige samfund en forpligtelse til at give den lokale befolkning en service, som det private ikke kan – dels af servicehensyn, dels for at styrke lokalsamfundet og minimere transportbehovet og dels for at bidrage til at sikre det økonomiske grundlag for små lokale dagligvarebutikker.

Det skal i denne sammenhæng bemærkes, at en række af disse funktioner kan forenkles meget ved anvendelse af ny edb-teknik.

Ad 4.

Af yderligere konkrete tiltag, der ville understøtte detailhandelen i nærområderne, foreslås, at Dansk Tipstjeneste, hvor staten er hovedaktionær med 80 pct. af aktierne, forpligtes til at placere forhandlingen af koncernens spilleprodukter i små og mellemstore butikker med henblik på at støtte en bæredygtig udvikling i detailhandelen.

Skriftlig fremsættelse

Per Clausen (EL):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om initiativer, som modvirker butiksdød og udtynding af grundlaget for detailhandelen i nærområderne.

(Beslutningsforslag nr. B 26).

Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager forslaget, og anbefaler det til Tingets velvillige behandling.